

Ocena stanu sanitarnego zakładów uboju zwierząt rzeźnych na podstawie wskaźników odzwierciedlających nadzór organów Inspekcji Weterynaryjnej

MARIUSZ Z. FELSMANN, MAŁGORZATA LISIOWSKA*, IRENEUSZ SOŁTYSZEWSKI**,
JÓZEF SZAREK***, DOMINIKA GULDA****, MAREK GEHRKE, KAROLINA NAUMOWICZ***

Centrum Weterynarii UMK, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, ul. Gagarina 11, 86-100 Toruń

*Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy, al. Partyzantów 57, 24-100 Puławy

**Katedra Kryminalistyki i Medycyny Sądowej, Wydział Prawa i Administracji,
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Benedykta Dybrowskiego 13, 10-719 Olsztyn

***Katedra Patofizjologii, Weterynarii Sądowej i Administracji, Wydział Medycyny Weterynaryjnej,
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Michała Oczapowskiego 13, 10-719 Olsztyn

****Zakład Hodowli Owiec, Kóz i Zwierząt Futerkowych, Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt,
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy,
Al. prof. S. Kaliskiego 7, 85-796 Bydgoszcz

Otrzymano 20.01.2017

Zaakceptowano 13.06.2017

Felsmann M. Z., Lisiowska M., Sołtyszewski I., Szarek J., Gulda D., Gehrke M., Naumowicz K.
Evaluation of slaughterhouse supervision by Veterinary Inspectorate

Summary

Owing to its properties, food of animal origin is subject to special supervision by the Veterinary Inspectorate (VI), and food production requires close adherence to official regulations. The aim of this paper is to evaluate the veterinary supervision of abattoirs in Poland on the basis of data generated by the VI in 2005-2015, which are available on the website of the General Veterinary Office (the RRW-5 report). The data from the reports for particular years were used to determine statistical trends for the number of official decisions (warnings and prohibitions) issued by the IV for supervised and controlled abattoirs.

It was found that in 2005-2006 (i.e. the transition period, during which abattoirs not yet in compliance with the EU requirements were allowed to operate) there was a 31.36% reduction in the number of abattoirs (from 762 to 521) with a negative evaluation issued by the VI. In 2007, the number of such abattoirs was comparable (1,432) to that in the previous years, but the VI issued more negative opinions (by 16.52%) than in the previous years because of more restrictive regulations. The results of such actions became visible in 2008, when the number of abattoirs decreased to 731, and the number of those with a negative assessment decreased by 33.28%. Starting from 2010, there was a progressive reduction in the number of decisions issued by the VI: in 2015, it was 66.32% smaller than in 2010 (a drop from 2,500 to 967). The number of decisions decreased along with the number of abattoirs in which poor sanitary conditions were found. An increase in the number of negatively assessed abattoirs results in the VI issuing administrative decisions: first, official warnings (to eliminate irregularities) and then prohibition notices (to stop production). Compared with the years 2005-2013, the years 2014-2015 saw a similar number of warnings and the lowest number of prohibition notices. Although the total number of administrative decisions and prohibition notices issued during 2005-2015 showed a clear downward trend, there was an upward trend in the number of warnings. By using administrative tools commensurate with potential risks to consumers, the VI improves sanitary conditions in abattoirs or eliminates them from the market. The analysis conducted in this study suggests that the sanitary conditions of animal slaughterhouses in Poland are satisfactory, which is partly attributable to the appropriate supervision of such facilities by the VI.

Keywords: Veterinary Inspectorate, slaughter animals

Żywność zwierzęcego pochodzenia, ze względu na możliwość zanieczyszczenia czynnikami negatywnie oddziałującymi na zdrowie ludzi, objęta jest szczególnym nadzorem (2, 8-12, 14, 17, 18, 20). Prawo weterynaryjne, obowiązujące w tym zakresie, stanowi znaczną

część całego prawodawstwa Unii Europejskiej (1, 2, 7, 12-16). W egzekwowaniu przestrzegania norm prawnych w zakładach pozyskiwania żywności, w tym uboju zwierząt (3-6, 15), wiodącą rolę odgrywają organy Inspekcji Weterynaryjnej (IW) (1, 3, 4, 12, 15, 17-20).

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę oceny przestrzegania wymogów prawa weterynaryjnego w zakładach uboju zwierząt rzeźnych na podstawie nadzoru sprawowanego nad tymi zakładami przez IW. Narzędziem oceny były wybrane wskaźniki ilustrujące działalność Inspekcji.

Materiał i metody

Materiałem do badań były zestawienia liczbowe z działalności Inspekcji Weterynaryjnej w Polsce prowadzonej w latach 2005-2015 w zakresie nadzoru nad zakładami uboju zwierząt rzeźnych (ZUZRZ). Pozyskano je ze stron internetowych Głównego Inspektoratu Weterynaryjnego (http://old.wetgiw.gov.pl/index.php?action=art&a_id=4239). Były to sprawozdania RRW-5 o nazwie „Sprawozdanie z działalności i stanu sanitarnego obiektów w zakresie higieny artykułów żywnościowych pochodzenia zwierzęcego” (od 2011 r. druk ten nosi nazwę „Sprawozdanie z działalności i stanu sanitarnego obiektów, w których produkowane są produkty pochodzenia zwierzęcego”). Wskaźnikami użytymi do oceny stanu sanitarnego ZUZRZ były: liczba nadzorowanych i skontrolowanych zakładów uboju oraz liczba wydanych przez IW decyzji administracyjnych wobec kontrolowanych zakładów, po stwierdzeniu niezgodności z prawem żywnościowym. Przy czym ogólna liczba decyzji jest sumą decyzji nakazujących podjęcie działań naprawczych lub ograniczających wielkość produkcji oraz decyzji nakazujących wstrzymanie produkcji lub cofających uznanie zakładu za zatwierdzony. Te pierwsze z wyodrębnionych decyzji nazwano ostrzegającymi – DO, te drugie zakazującymi – DZ. Taki podział wynika wprost z wpływu stwierdzanych przez IW niezgodności na bezpieczeństwo konsumentów. Decyzje określone jako ostrzegające (DO) wydawano w przypadku zagrożeń potencjalnych, gdy mimo ich stwierdzenia zakład mógł przez określony czas kontynuować działalność i jednocześnie wprowadzać działania naprawcze. Decyzje zakazujące (DZ) były reakcją organów IW na zagrożenia bezpośrednie, kiedy dalsze funkcjonowanie ubojni stwarzało niebezpieczeństwo dla zdrowia publicznego.

Ocenę spełniania przez ZUZRZ wymogów prawa weterynaryjnego, poprzez przyjęte wskaźniki ilustrujące działalność organów IW w zakresie nadzoru nad ubojniami, podzielono na dwa okresy: pierwszy – lata 2005-2006 (okres przejściowy umożliwiający funkcjonowanie na rynku krajowym zakładów niespełniających wymogów unijnych – Raport na temat rezultatów negocjacji o członkostwo Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej, Warszawa 2002. <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/X/XU/raportnegocjacje.pdf>) i drugi – lata 2007-2015 (pełne stosowanie przepisów UE). Celem oszacowania tendencji dla liczby ZUZRZ nadzorowanych przez IW oraz liczby przeprowadzonych kontroli i poszczególnych decyzji, pozyskane dane usystematyzowano w dwóch szeregach czasowych: okres pięcioletni obejmujący lata 2005-2009 oraz sześcioletni – lata 2010-2015. Wyznaczono linię trendu (regresję liniową) wraz z równa-

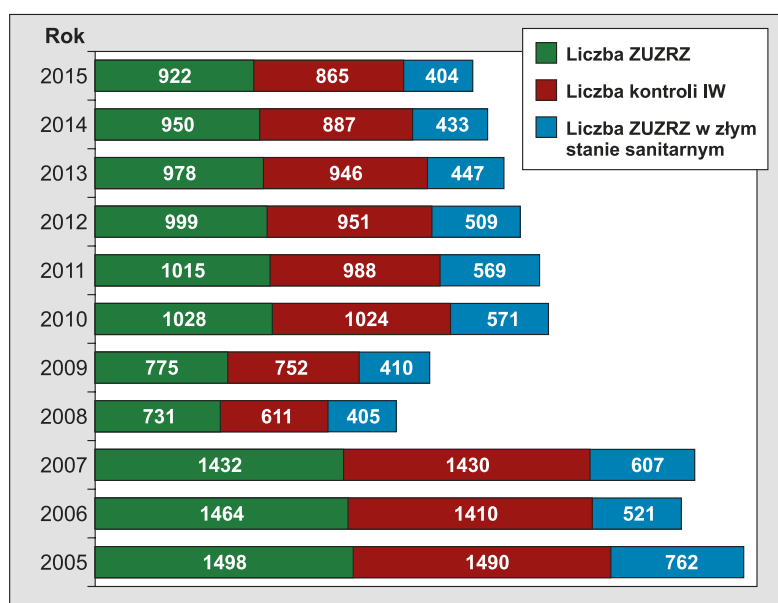
niami i korelacją dopasowania modelu liniowego. (StatSoft, Inc., 2013. Electronic Statistics Textbook. Tulsa, OK: StatSoft. WEB: <http://www.statsoft.com/textbook/>).

Wyniki i omówienie

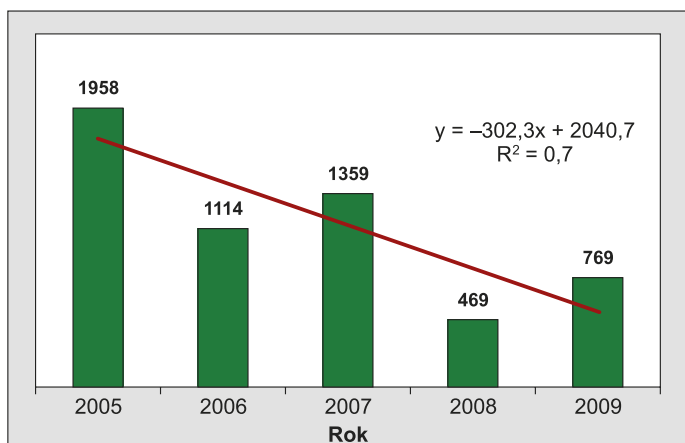
Zestawienie liczby ZUZRZ nadzorowanych w Polsce przez IW wraz z liczbą kontroli przeprowadzonych przez organa Inspekcji w tych ubojniach oraz liczbę ZUZRZ ocenionych przez IW jako niespełniające wymogów prawa żywnościowego (w złym stanie sanitarnym) w latach 2005-2015 zilustrowano na ryc. 1.

W latach 2005-2006 zaobserwowano spadek o 31,63% (z 762 do 521) liczby zakładów ocenianych przez IW negatywnie. Fakt ten można uznać za zjawisko charakterystyczne dla końca okresu dostosowawczego do nowych wymogów unijnych w zakresie prawa żywnościowego. Jednocześnie IW w 2005 r. w porównaniu do 2006 r., przy podobnej liczbie ZUZRZ i kontroli, wydała o 43,12% mniej decyzji administracyjnych wobec zakładów ubojowych, odpowiednio, z 1958 do 1114 (ryc. 2). Łączna liczba decyzji administracyjnych IW wydanych w okresie od 2005 r. do 2009 r. oraz od 2010 r. do 2015 r. charakteryzowała się tendencją spadkową o silnej korelacji, gdzie dopasowanie modelu liniowego wynosiło adekwatnie 70% i 94% (ryc. 2, 2a). Zapewne jest to wynikiem działania adekwatnego do istniejącego stanu prawnego i odpowiadającego potrzebom w zakresie utrzymania bezpieczeństwa zdrowotnego.

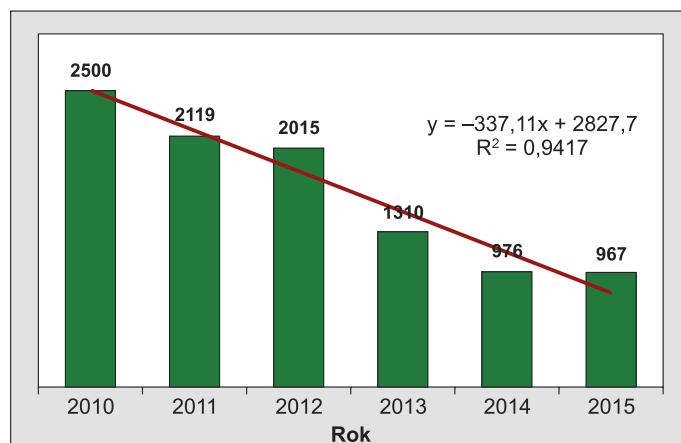
Oceniając skuteczność nadzoru IW nad ZUZRZ, zwraca uwagę fakt, że liczba wymienionych zakładów w pierwszym roku obowiązywania unijnego prawodawstwa weterynaryjnego (w 2007 r.) w stosunku do dwóch lat poprzednich pozostała na bardzo zbliżo-

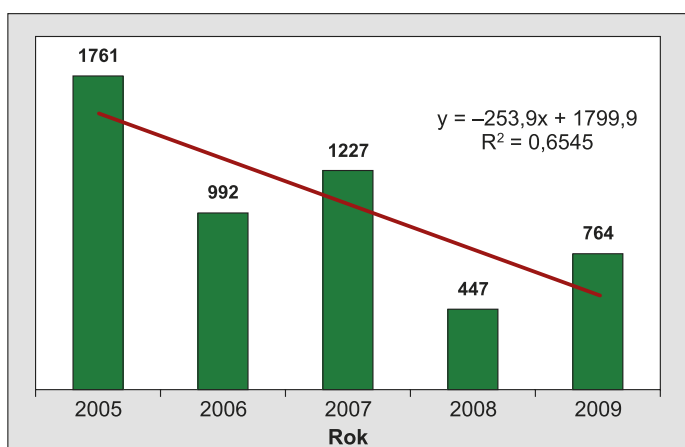
Ryc. 1. Zakłady ubojowe zwierząt rzeźnych (ZUZRZ) i ich kontrole przeprowadzone przez Inspekcję Weterynaryjną (IW) oraz ZUZRZ ocenione jako niespełniające wymogów prawa żywnościowego (w złym stanie sanitarnym) w latach 2005-2015

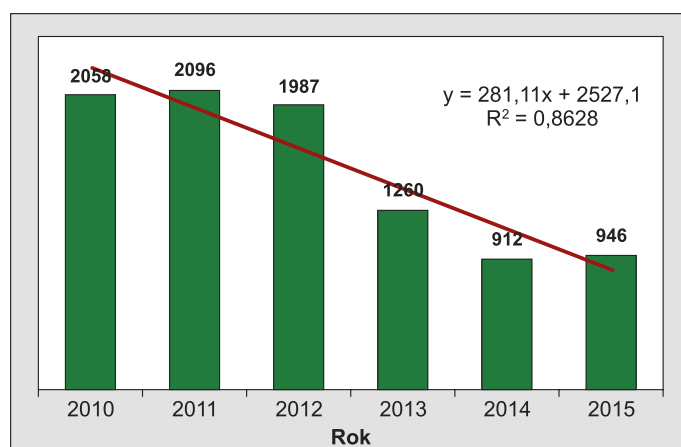
Ryc. 2. Tendencja dla łącznej liczby decyzji z lat 2005-2009 z linią i równaniem trendu i korelacją

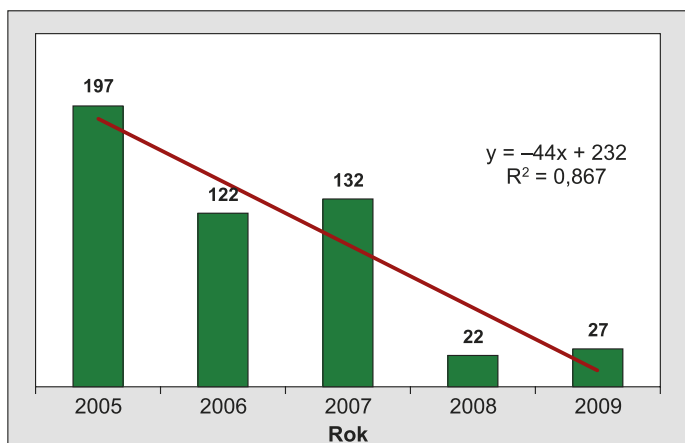
Ryc. 2a. Tendencja dla łącznej liczby decyzji z lat 2010-2015 z linią i równaniem trendu i korelacją

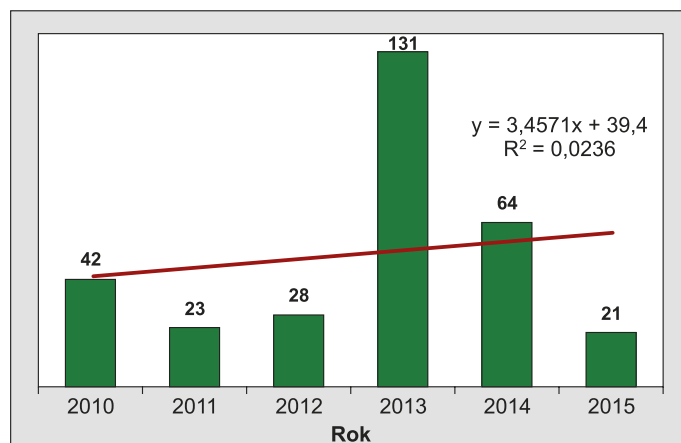
Ryc. 3. Tendencja dla decyzji ostrzegających z lat 2005-2009 z linią i równaniem trendu i korelacją

Ryc. 3a. Tendencja dla decyzji ostrzegających z lat 2010-2015 z linią i równaniem trendu i korelacją

Ryc. 4. Tendencja dla decyzji zakazujących z lat 2005-2009 z linią i równaniem trendu i korelacją

Ryc. 4a. Tendencja dla decyzji zakazujących z lat 2010-2015 z linią i równaniem trendu i korelacją

nym poziomie (spadek zaledwie o 2%). Jednocześnie w tymże roku IW oceniła negatywnie więcej o 16,52% ZUZRR niż w roku poprzednim, wydała też więcej o 21,54% decyzji administracyjnych wobec nadzorowanych zakładów. Efekt tych działań zaobserwowano już w 2008 r., kiedy to w Polsce liczba ZUZRR zmalała prawie o połowę (z 1432 do 731), a liczba zakładów ocenianych negatywnie o 33,28%. W tym też roku, w porównaniu do danych pozyskanych w innych

latach, wydano najmniej decyzji administracyjnych ostrzegawczych i zakazujących (razem 469) – ryc. 2, 3, 3a, 4, 4a. Przyjmując liczbę decyzji z 2008 r. za 100%, w 2009 r. odnotowano wzrost liczby decyzji wydanych przez organy IW o 63,97% (ryc. 2). Natomiast największą liczbę decyzji administracyjnych (DO i DZ) wobec ZUZRR wydano w 2010 r., było ich ponad pięć razy więcej niż w 2008 r. (ryc. 2 i 2a). Dla decyzji ostrzegających wydanych w obydwu okresach badawczych

trend był ujemny o dużym poziomie dostosowania ($r^2 = 0,65$ i $r^2 = 0,86$), zaś dla zakazujących decyzji administracyjnych w latach 2005-2009 tendencja jest ujemna o wysokim stopniu korelacji, blisko 87%, a w latach 2010-2015 trend ma charakter dodatni, natomiast korelacja wynosi zaledwie 2% (ryc. 3-4a).

W 2015 r. liczba wydawanych przez IW decyzji stanowiła jedynie 38,68% w stosunku do 2010 r. (spadek z 2500 do 967). Zauważono też, że liczba decyzji jest związana ze spadkiem liczby ZUZRZ o złym stanie sanitarnym, w 2015 r. stanowiła tylko 70,87% liczby z 2010 r. (spadek z 571 do 404). Lata 2010-2015 to również nieznaczny, o 10,32%, spadek ogólnej liczby ZUZRZ (z 1028 do 922). Zapewne spadek miał związek z intensyfikacją nadzoru IW przejawiającą się wzrostem zarówno wydawanych DO, jak i DZ, zwłaszcza w latach 2010-2013. Konsekwentne działania IW, a dowodem tego jest liczba wydawanych decyzji administracyjnych, doprowadziły do spadku liczby zakładów niespełniających wymogów prawa żywnościowego (w złym stanie sanitarnym), a także do usunięcia z rynku żywnościowego zakładów niepotrafiących spełnić wymogów bezpieczeństwa zdrowotnego produkowanej przez siebie żywności.

Przykładem skuteczności działania organów IW jest jej zróżnicowana reakcja na zagrożenia. Obserwowano okres wzmoczonej intensyfikacji stosowania DO przypadający na lata 2005, 2007, 2010-2013. W okresie przejściowym wdrażania prawa UE odnotowano też stosunkowo dużo DZ. Ponadto liczba DZ w 2013 r. wzrosła w stosunku do poprzedniego roku o 467,85% (z 28 do 131), a następnie, po osiągnięciu zamierzonego celu (wyeliminowania zagrożeń) w 2015 r. była o 83,93% mniejsza od liczby wyjściowej (2013 r.). Ponadto liczba DO w latach 2014-2015 była na podobnym poziomie, a liczba DZ była najmniejsza w porównaniu do poprzednich lat objętych analizą. Istotny jest fakt, że w pierwszym okresie badawczym (lata 2005-2009) zarówno łączna liczba decyzji administracyjnych, jak i liczba decyzji zakazujących wykazywały tendencje spadkowe (ryc. 2, 4).

Na podstawie uzyskanych wyników wraz z ich analizą statystyczną można pokusić się o kilka wniosków.

Działalność Inspekcji Weterynaryjnej odzwierciedla istnienie zagrożeń wynikających z nieprzestrzegania wymogów prawa żywnościowego w ubojniach zwierząt rzeźnych.

Organa IW poprzez wydawanie zróżnicowanych decyzji administracyjnych wpływają na poprawę bezpieczeństwa żywności zwierzęcego pochodzenia trafiającej na rynek żywnościowy.

Stan sanitarny zakładów uboju zwierząt rzeźnych ulega ciągłej poprawie, co jest po części efektem skuteczności działania IW.

Wartym uwagi i przeprowadzenia dodatkowych badań wydaje się dokonanie porównań bezpieczeństwa żywności na kolejnych etapach produkcji i prze-

twórstwa oraz bezpieczeństwa żywności (produktu końcowego) oferowanej do spożycia bezpośrednio odbiorcy końcowemu (konsumentowi). Ten aspekt będzie przedmiotem dalszych badań autorów.

Piśmiennictwo

1. *Adamiak B.*: Europeizacja prawa postępowania administracyjnego, [w:] Janiuk I., Leoński Z., Szewczyk M., Waligórski M., Wojtczak K. (red.): Europeizacja polskiego prawa administracyjnego. Kolonia Limited, Wrocław 2005.
2. *Kwiatk K., Kowalczyk E.*: Wytyczne Kodeksu Żywnościowego w zakresie funkcjonowania analizy ryzyka w bezpieczeństwie żywności do wdrożenia przez odpowiednie organy władzy państwowej. *Życie Wet.* 2010, 85, 246-249.
3. *Lisowska M., Szarek J., Bialek M., Borowski A.*: Czy łatwo jest być „etycznym” lekarzem weterynarii – zwłaszcza będąc pracownikiem Inspekcji Weterynaryjnej? *Życie Wet.* 2012, 87, 554-556.
4. *Listos P.*: Odpowiedzialność zawodowa lekarzy weterynarii. Geneza spraw oraz problematyka związana z orzecznictwem. *Weterynaria w Praktyce* 2010, 7, 8-10.
5. *Płocki R.*: Food crime – skala zjawiska, [w:] Pływaczewski W., Chlebowski P. (red.): Nielegalne rynki. Geneza, skala zjawiska oraz możliwości przeciwdziałania. Katedra Kryminologii i Polityki Kryminalnej, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2012, s. 366-378.
6. *Pływaczewski W.*: Pranie żywności jako szczególna forma przestępczości gospodarczej, [w:] Sygit B. (red.): Złota Księga Prof. dr. hab. dr. h. c. Brunona Hołysta. Uniwersytet Łódzki. Fundacja „Ubi societas, ibi ius”, Łódź 2015, s. 269-284.
7. *Poplawski K., Szarek J., Gaziński B.*: Dostosowanie polskiego prawodawstwa weterynaryjnego do przepisów weterynaryjnych Unii Europejskiej, [w:] Gaziński B. (red.): Szkice europejskie. Historia – gospodarka – polityka. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2011, s. 159-176.
8. Rozporządzenie (WE) nr 852/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie higieny środków spożywczych. *Dz. Urz. L* 1395, 30/04/2004 P. 0001-0054.
9. Rozporządzenie (WE) nr 853/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczególne przepisy dotyczące higieny w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego. *Dz. Urz. L* 139, 30/04/2004 P. 0055-0205.
10. Rozporządzenie (WE) nr 854/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczególne przepisy dotyczące organizacji urzędowych kontroli w odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do spożycia przez ludzi. *Dz. Urz. L* 139, 30/04/2004 P. 0206-0319.
11. Rozporządzenie (WE) nr 882/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regulami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt. *Dz. Urz. L* 165, 30/04/2004 P. 0001-0141.
12. *Rudy A.*: Kontrola weterynaryjna na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej. *Życie Wet.* 2000, 75, 529-532.
13. *Rudy M.*: Europeizacja polskiego prawa weterynaryjnego. *Życie Wet.* 2010, 85, 657-659.
14. *Rudy M.*: Szczególne przepisy Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące żywności pochodzenia zwierzęcego. Część I. Zarys regulacji oraz podmioty zobowiązane. *Życie Wet.* 2006, 81, 791-794.
15. *Rudy M.*: Ubój z konieczności w prawie żywnościowym. *Życie Wet.* 2012, 87, 276-277.
16. *Rudy M.*: Wstęp do prawa sanitarnego i weterynaryjnego. Kolonia Limited, Wrocław 2010.
17. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt. *Dz. U.* 2004 nr 69 poz. 625.
18. Ustawa z dnia 2 kwietnia 2004 r. o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt. *Dz. U.* 2004 nr 91 poz. 872.
19. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej. *Dz. U.* 2004 nr 33 poz. 287 z późn. zm.
20. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o wymaganiach weterynaryjnych dla produktów pochodzenia zwierzęcego. *Dz. U.* 2004 nr 33 poz. 288.

Adres autora: dr Mariusz Z. Felsmann, ul. Gagarina 11, 86-100 Toruń; e-mail: felsmann.mariusz@wp.pl